

torok kriptáiból kirángatott holttesteket, megismételték a francia forradalom legembertelenebb jeleneit.

S e lázongások számai Ferrer kezében futottak össze. Lehet, hogy nem mindegyik ő dirigált, de az első csóvát ő vette a könnyen fellázítható nép lelkébe, sőt a könnyen fellázíthatóság is az ő esztendőök óta folyó izgatásának, az ő tanainak eredménye. Nem ő adta ki minden gaztett elkövetésére a parancsokat, de a gaztettek elkövetőinek lelkét, hajlandóságát az ő tanítása preparálta. Hirdette az állami és társadalmi rend felforgatását, gyalázta a kereszténységet, izgatott a jobb módúak ellen, — szóval végezte ugyanazt a munkát, melyet nálunk Pikler Gyula és táborkara végez. A különbség közte és a mieink között csupán annyi, hogy a magyarországi szabadgondolkodó vezeték gyávák s valahányszor összeütközésekre kerül a sor, ahol az összeütközők bőre is veszedelemben forog, ők mindig csak a biztos háttérből rendelkeznek, Ferrer azonban elég vigyázatlan volt s beleelegyedt az elvei megvalósításáért kezdett nem szellemi harcra is. Különb, hogy nem tudott visszahúzódní a forradalom zivatarai közül, az az ő kalandor természete mellett egészen természetes. Annak az embernek, aki hányt-vetett életében mindig a törvények és a rend lábba tiprásával ment előre, aki céda személyekért elhagyta családját és szeretői pénzével kezdte meg a lázítás szervezését, aki milliomos létére nyomorúságban engedte tengődni leányát, s aki utolsó órájában elzavarta maga mellől a papot, annak a nyughataflan vérű embernek, annak a született forradalmárnak nem lehetett páholyból nézni a maga katonáinak veredését.

Az a hatalmas nyulvány, amely Amerika földjén megtapadt: erősödének, kifejlődésnek indult. Ez a kivándorlás még sem büne a magyarnak, hanem atavistikus hajlama, hogy úgy mondjam, betegsége. Arra a nyugtalan természetre utal, amely őseinkre volt jellemző s amely elől el nem zárkozhatott a nemzeti lélek. Mindazonáltal megdöbbenő a kivándorlásnak a manapság megnyilatkozó formája, amelynek oka nem ismeretlen. Nem a könnyelműség, nem meg gondolatlanág, s nem a leküzdhetetlen szenvedély adja a kézbe a nehéz vándorbotot, hanem egy-egy fájó tudat, egy-egy kínzó érzemény, a prokrustesi végzet; s a távozó könyező szemmel visszatekintve lép át hazája határán, amelyet szomorú reminiscenciával hagy tova:

Isten veled hazám, bátrak hazája,
Isten veled te völgy, ti zöld hegyek,
Gyermekreményim s bánatim tanyája,
Isten veled én messze elmegyek;
Ha visszatérek, boldogulva, hon,
Hadd lássam népedet virányidon!

Aztán ott az öt tó hazájában, a legnagyobb magyar város környékén meg-megszólal a tárogató, a magyar tárogató. Érchangja nekítör a

A lázadás azonban nem sikerült. Hiába kürtölte tele a világot a zsidó és a szabadkőműves sajtó a spanyol trón összeomlásának hírével, a spanyol kormány és nemzet megemberelte magát, leverte a forradalmat s most végez a lázadókkal. Öngyilkos politikát követne, ha azok közül csak egyetlen egynek is megkegyelmezne, akik bizonyára nem kegyelmeztek volna sem a királyságnak, sem a királynak, — s az életrevaló képtelenségét s az önfenntartás ösztönének hiányát bizonyítaná, ha kieszenének kezeiből azokat, akik csak új alkalmakat várnak, hogy elülről kezdhesék, ami most nem sikerült. Spanyolország belső békéjét, a létezésének alapját képező nagy eszméket, alattvalói és királyi életét védelmezi Ferrer és cin-kostársai kivégzésével. A forradalom borzasztó pusztításait nem teszi jóvá ezeknek kiomló vére, de legalább gondolkodóba ejti azokat, akik ezután is a Ferrer taposta gonosz úton akarnának mielőbb eljutni Spanyolország és általában a keresztény állami rend sirjához.

Lázadókat, gonosztevőket, gyilkosokat és gyilkosságra felbujtókat minduntalan kivégeznek a világ különböző államaiban, s hogy minden kivégzés nyomában nem támad olyan zaj, amilyent most Ferrerért ütnek, ennek Ferrer szabadkőműves volta az oka. Ferrer életével valósította meg azokat az elveket, melyeket a legtöbb szabadkőműves csak páholya sötétjében mer hangoztatni, eselekedeteiben valamennyi testvérnek életelvei, programja öltöttek tetet. Az ő parancsára templomokat rabló s apácákat gyilkoló részeg banditák a világ valamennyi szabadkőműves testvérének utópisztikus álmát valósították meg. Valamennyiök törekvésein, valamennyiök világnézetén rést ütöttek azok a golyók,

Cordillerák magas bergeinek, hogy visszaverted átharsogjon a Kárpátok falára:

Bőlesöm, vigasztalom, te szép Magyarország
Imnár Isten hozzád, imnár Isten hozzád.

Elszakadt magyar testvéreinket mind jobban ez amerikai humusshoz fogja kapcsolni a szülő- és hantoló föld. S egyszer csakugyan lehetetlen lesz a visszatérés! Pedig ezt a clevelandi és a többi amerikai magyar bármikor megtenné. Visszatérne, ha az anyaföld boldog lakóhelyet biztosítana számára. Visszatérne, ha megadná neki egy magyarhoz méltó és illő élet praelimináriáit. Visszatérne, de honjában a magyarra még mindig csak megalázás vár s nyomorúság. De ott túl az oceánon legalább lelki megnyugvással tekintenek magyarjaink a jövőbe s unokáik elfelejtik majdan, hogy saját honjában volt a legboldogtalanabb a magyar.

Megtehetnénk sok mindent! Megoldhatnánk még sok kérdést. A jelen a miénk! De mint Széchenyi mondta: álomkórásban meredez a magyar. Bár volna idő a felebrédésre, — sok azonban már nincs!

A clevelandi magyar nép pedig vár, — epedve vár!

melyek Ferrer testét fekete lelkétől megszabadították. Ez a kapcsolat az oka annak, hogy a magyar közönség legtöbb hírlapjából egy igaz véleményt sem olvashat a Ferrer-ügről. Ez az oka annak, hogy a spanyol forradalmárnak, a gyilkosok és rablók vezérének védelmére Budapesten kiállanak a szabadkőművesek, páholyok, a méltóságos vezetők, együtt üvöltöttek a máskor lenézett szocialdemokrata öcsöselék demagóg heccelőivel. Ferrer kivégzése erélyes és azt hisszük eredményes lépés volt a felforgató szocialdemokráciával s a háttérből dirigáló szabadkőművességgel szemben, s az egész világ felforgatói most azért rőffenek össze és a spanyol kormányt s az egész világ keresztény társadalmát azért próbálják terrorizálni, hogy elvegyék kedvüket a további erélyes védekezéstől.

Reánk, magyarokra nézve különösen azért tanulságos ez a Ferrer-ügy, mert ismét igazi valóságában mutatja be sajtónkat. Válságos helyzetekben tűnik ki az emberek igazi jelleme s az intézmények valódi természete. Most, amikor az istentelenség s hazafiatlanság védelmezése szabadkőműves érdeke, egyszerre egy táborban és talpon vannak még azok is, akik máskor istenes szemforgatással vagy hazafias frázisokkal szökták maszlagolni a nemzetet.

Aki ma Ferrert védi s a Ferrer-ügy következményeieért „klerikalizmus“-t s boszút emleget, azt jó lesz erről a tulajdonságáról is megjegyezni s olyan lapot, mely ebben a szellemben hadakozik, okos keresztény ember a maga, családja, hite és hazája iránt való kötelessége megsértése nélkül egy napig sem tűrhet meg a házában.

(gd.)

Lapszemelvény.

Hogy irnak a kisvideki óriások? Ime:

„Egy kivégzés foglalkoztatja most az egész világot. Ferrer kivégzése. Jogállamban az a bizonyítási anyag, melynek alapján a kiváló szociológus t agyonlőttek, talán arra sem volna elegendő, hogy ellene rendőri nyomozást rendeljenek el s ime az inquizicióklasszikus hazája, az elkorhadt, elvénhedt, a klerikalizmus mérgétől Európa első nagyhatalmából szánsalmasan vergődő államnyomorékká satnyult Spanyolország pusztá gyanú s úgy látszik teljesen alaptalan gyanú miatt megöl egy embert, aki elmeletileg talán forradalmár, de aki közelről talán még bombát sem látott életében.

F e l f o r r m i n d e n (hm!) jóérzésű ember vére. fellázadnak a kevésbbé érzékeny lelkiismeretek is e példátlan barbarizmus hallatára s a hol egy szemernyi érzék él az emberi jogok iránt, ott mindenütt a legnagyobb undor nyilvánul meg a spanyol igazságszolgáltatás ez aljas stiklijével szemben . . .

De hát most már minden hijába! Ferrernek golyóktól átlukasztott teste nem kel többé életre, bárhogy tiltakozzanak is a parlamentek, bárhogy zavarogjanak is az európai társadalmak,

bár akárhány utcat nevezzenek is el az ő nevérol.

Szomorú tanúsága ez az eset annak, hogy olyan államban, a hol a szabadság meggyőző és lelkiismeretszabadság ismeretlen fogalom s ahol a klerikális befolyás elnyomja a haladásra törekvők érvenyesülését s ahol a közszabadság láncra vert oroszláknak néhány ötletfejtő kormányfőket keletében selymölök, ott az igazságszolgáltatás csak frívól játék, ott a polgárok életbiztonsága a nullával egyenlő.

A fekete spanyol példa szolgáljon nekünk intésül arra, hogy a világozottságnak ne engedjük elnyomni a sötétben terpeszkedő reakció által, hogy — bár tetszetős nemzetiszin jelszavakban utaznak is, ne engedjük magunkat megtéveszteni a köztünk járó hamis proféták csillogó beszédjével s maradjunk meg a szabadság mély talaján, nem ijedve meg azok esetleges fattyúhajtásaitól sem . . .

Hunyadi László síremléke a gyulafehérvári székesegyházban ?!

A Közművelődés 42 ik számában e cím alatt Temesvári János doktor, az én egykori kedves tanítványom oly kegyes és figyelmes, olyan nyíjas és leereszkedő volt hozzám, hogy lefedeztem nevem kezdő betűit és nevemet teljesen kiürvén, szárazon kijelenti, hogy az én cikkcsém „boncolgatását” nem kísérti meg, csak végsőraira teszen „észrevételt”; arra t. i., hogy én hazamos időn át semmi okmányt nem találtam arról, hogy Hunyadi László teste itten Gyulafehérvárt lett volna eltemetve.

Hogy az én nyilatkozatomnak mi volt a célja? és mi a világos értelme: azt fejtegetni feleslegesnek vélem. Hogy a doktor urat, kire nem is gondolok, nyugalmában háborgatni nem szándékoztam, az is kétségtelen. Ha mégis tollat ragadtam, s nevemre egy cikket közltem: erre, bár polémiába elegyedni senkivel sem céloz, kegytelen vagyok mégis megfelelni, s kijelenteni, hogy engem a jó doktor teljesen felreértett és hü-hó-val egészen más csúriban esepelt.

Mert az én állításom csak az vala, hogy I. a Hunyadi Lászlónak tulajdonított síremlék nem ezé, de János királyé; és II. hogy én hazamos időn át nem láttam semmi okmányt arról, hogy Hunyadi László teste itten Gyulafehérvárt lett volna eltemetve. Hiszem, hogy e két állítást világosan és szabatosan fejeztem ki. Azt szóval sem mondtam, nem is mondhattam, hogy mindenki úgy vélekedik, vagy vélekedjek, mint én. Quot capita tot sensus . . . ! Abundet quisque in sensu suo . . . ! De a történelem mezején erős bizonyosság a jelszó, mit én szem előtt tartok. Nem vártam tehát, hogy bárki idegen tere terelje a tollát s engem biztos állításomban könnyű fegyverzetel támadni megkísértse. Tagadhatlan, hogy ezt a jó doktor megtette. De engem az ő okoskodása nem érint; sőt beszéde előttem nem is új; és nem lehet cáfolat arra, hogy én hazamos időn át „semmi okmányt nem találtam”. Hiszen az én soraimból kilehetett vennie, hogy Hunyadi László itteni síremlékéről már sokan irtak, sokan beszéltek; magam is megírtam, hogy barbár kezek tudatlan merészséggel egy idegen síremlékre ráirták vagy vésték az ő nevét stb. Erről tehát engem instruálni kárba veszett . . . és elvétett munka vala. Azt is tudom, hogy itten sokan keresték a vélt Hunyadi László emléken a lovagszégi Szilágyi Erzsébetnek, a belgrádi főkapitány anyjának kecskés címerét is; sőt

látni akarták . . . akarták mondom felfedezni azt a kecskét a Zápolya-szobor mellén. De én azt a kecskét sem ott, sem egyebütt a székesegyházban ötven év alatt soha sehol sem láttam. Ha bárki látta, vagy el is hitte: nem törődöm vele!

Ellenem tehát nyomtatott könyvekre hiába és szükség nélkül hivatkozott, hiányosan is, inkorrekt módon is, hibásan is hivatkozott. Mert én úgy tudom, hogy a nyomtatott betű nem okmány. Ha a nyomtatott betűvel biztosan bizonyítani lehetne, a szamosujvári doktor lehetne első, ki bizonyíthatná, hogy Csont Siegfriednek, aki bór, vér, izmok és hús nélkül: csupán zörgő csontokból állott és rettenetes víté volt: egész élettörténete is igaz, mert ki van nyomtatva.

De nekem, ki a biztos eredmények világos bizonyítékaira figyelmezek, a mende-mondákat szerető Thuróczy, a mesékben bővelkedő, s az olasz tekintetek miatt sok helyen laposan hízogó Bonfin szövege, vagy Heltai és társai krónikái, le egészen a Kövári László dettó mesékkel jól megtömtött Régiségei-ig és a Kalendáriumok-ig: megvallom őszintén, hogy még Hunyadi László gyulafehérvári eltemetését illetőleg sem elégségesek. Miért? Azért, mert szerény nézetem szerint az előadásból hiányzik a lélek, az igazság. Thuróczy, Bonfin egyformán (egy nyomon is járva!) leírják, hogyan lett el-síratva az exhumáláskor Hunyadi László; de a könyvek hamar felszárának. Elmondják, hogy Gyulafehérvárt „juxta paternum sepulchrum” vagy „prope parentis monumentum” lett volna teste, vagy síremlékköve elhelyezve. E szavaknál én még a lehetőséget sem látom; mert a gyulafehérvári főtemplom déli kereszthajójában, ami Szent-Károly oltár előtti téren, Hunyadi János gubernator síremléke úgy volt a közepén elhelyezve, hogy melléje vagy közelébe egy más síremlék, ha éppen a Hunyadi Lászlót is, letenni . . . condere . . . collocare . . . nem lehetett. És senki azt az odátételt, a fiának az apa síremléke mellett a koporsóját a templomban nem látta. Pedig a templomban sokan jártak, mi nem is szokott zárva tenni. Ha tehát mégis itt lett volna eltemetve: ebből következne, hogy mi segítsük és eszközöljük a temetési elhelyezést, úgy, hogy azt a síremlék, a benne levő testtel, nem a kereszthajó déli földszinti szárnyában, de a templom földalatti kriptájában (hol? mert az egész alatt van kriptá!) mondják elhelyeztetne. Ha ez így történt volna: elveszne Thuróczy és Bonfin etc. leírásának „juxta sepulchrum” vagy „prope parentis monumentum” igazi értelme: és csak annyit maradna, hogy minden ide temetkező, kivétel nélkül (pedig sokan voltak ezek!) mind Hunyadi mellett van temetve; azért, mert a templomban, a kriptában . . . van elhelyezve. Ilyen értelmezésre vállalkozzék akárki más; mert én nem tehetem. Ez pedig két okból nem. Első: köztudomásu dolog, hogy Mátyás király atyjának, a gubernatornak gyulafehérvári síremléke mellett tartandó ünnepélyes halotti szertartások részére nagy alapítványt tett; az alapítvány örök időkre fennmaradásával és úgy intézkedett, hogyha az alapvagyon elveszne, a Hunyadi örökösök helyreállítani legyenek kötelesek; a halotti évenkénti szertartás legyen az erdélyi papoknak, mint a püspök után első dignitásnak kötelessége; jutalma legyen a Küllömmegyében fekvő két virágzó község, Bolkács és Zsidve dézmája stb. Ily gyászünnepélyek voltak évente a gyulafehérvári templom déli kereszthajójában a Gubernator síremléke mellett, még Zápolya János király idejében is, ki 1523. dec. 21-én Zeremlyén Ferenc prépostot utasítja, hogy a régi alapítványi szerződés-

nek megfelelőleg az alapítványi misék és a gyászszertartások elvégzésével kötelességet teljesítse.

Már ezen ügynek irataitól meg lehetne várnai, hogyha Hunyadi László éppen „juxta” vagy „prope sepulchrum” lett volna eltemetve, tehát valahol ő is legyen felemlítve. De úgy emlékszem, hogy ezen királyi oklevelekben Hunyadi László neve említve sehol sincs. Most nincsenek okmány-kivonataim kezem ügyében, de bízom, hogy tévedésben nem vagyok.

Második ok: Nem is oly régen történt, hogy a fővárosban mutogatni kezdtek Hunyadi László testi maradványait, csontrészeit . . . Anthropológiai méréseket végeztek rajta. Megállapították, hogy a lábszárak nem egyenletek; mert az egyik lábszár kissé rövidebb mint a másik, ebből lehozták, hogy Hunyadi Lászlónak kissé sántikáló, vagy bicégető járásnak kellett lennie stb. Nem most ezeket az előbbiekkel egybevetve, a megoldandó kérdések egész tömekege származik, mik mind felderítendők lennének egy oly doktortól, ki szeret a levegőben repülni, ki szeret bonyolult kérdéseket vizsgálni és megoldani; stb.

Vakmerőség lenne tőlem, azokat a tisztába hozandó kérdéseket formulázni, mik Hunyadi László eltemetési terén felmerülhetnek; már az eddig mondott részletek miatt is. De az is nyaktörő vakmerőség, ha ily nagy setéségben a szamosujvári doktor irni meri, hogy Hunyadi László „v e g l e g e s” sírja ügyében, neki még írott okmányról is van tudomása, t. i. Szilágyi Mihály halotti meghívó leveléről Szeben városához intézve 1458. március 20 ról. Megjegyzem, hogy ez az ő „tudomása” nem változtat semmit azon, hogy én idevágó okmányt hazamos időn át nem találtam. Feltűnik előttem az is, hogy egy oly ritka szemes-füles, expertus doktor, Bonfin szövege közléseben nem akad fenn azon, hogy az olasz mester „Nota” „inureretur” ról szól; Christi corporis aedicularól, mint első temetőhelyről, aztán „infamis tumulus” ról, parricidák ról stb. beszél, mintha egy vizitő csatorna hozná az alig egybeférő szavakat, miket avval akar harmoniába préselni „non sine multis lachrimis” stb. De én nem bántom tovább Bonfin szövegét, mert el sem fogadom.

Feltéve, de meg nem engedve, hogy 1458-ban Hunyadi László síremléke éppen atyja síremléke mellé lett volna letéve és feltéve, hogy az 1565. évig Gromo testőrkapitány általam idézett helye szerint, ottan megmaradt volna: következne, hogy az említett testőrkapitány által látott síremlékek között ott lett volna a Hunyadi László is. Pedig ez a következtetés azért hibás, mert Gromo felszámítja a négy síremléket, miket a kálvinista rombolók nem bántottak, u. m. Hunyadi János Gubernatorét, Szepest Jánosét, a fejedelem apját és még más kettőt, mik nem lehetnek mások, mint Izabella királyné síremléke és „a Frater Gubernatoris” vagy „miles militum” síremléke, ami mindakettő a mai nap is megvan a székesegyházban. De a Hunyadi László síremléke, hogy hol volt ebben az időben, arról sem Gromo testőrkapitány emlékirata, sem más kortanum nem tud semmit, legalább az én értesülésem szerint: nem.

Ha az én szerény véleményem ellenére a doktornak irni tetszett, „hogy semmit sem tudunk jobban bebizonyítani, mint azt, hogy Hunyadi László nagynevű atyja mellett a gyulafehérvári székesegyházban alussza örök álmát”: miattam ebben a tetszésében megmaradhat . . . és a két krónikás szövegét, amivel végezte a bebizonyítást, akár meg is aranyoztathatja.

Telesi József gróf, aki a Hunyadiak korát tizenket kötetben kiadta, csak tud valamit Hunyadi László haláláról és eltemetéséről is; ő is 2: 516 lap úgy tudja, hogy Budán eltemette s a gyulafehérvári állítólagos temetést meg sem említi.

Ami a „végleges sir (?)” ügyében Nagyszében városához intézett 1458. évi március 20-ról Lippáról kelt gyász meghívót illeti: mit másolatban a doktor be is mutatott, arra azt felelem: valeat, quantum valere potest; de az én véleményem nem változik semmit. Mert máig igaz, hogy én erről a temetésről, kifogáson felül álló hiteles okmányt nem láttam és nem találtam. Aztán a Baththány-könyvtár kéziratát között megvan a Tabularium Nationis Saxonicæ másolatban a XVIII. századból nagy folio alakban cirka egy ezer folio lapon; és ebben a Codexben az a Szilágyi-féle gyászlevél nincs meg. Tovább: én (anélkül, hogy a másolatról kritikát írnek) azt a stílust furcsának találom, mely dudum-ról, commemoratio celebrationis-ról és „casus inopinabilis”-ról beszél, mintha László herceg halála valami rák eset, vagy székérföldés eredménye volna. Ilyen stílus hogyan, minő tekintetekből lehet méltó egy ország Gubernátorához, nem értem; azért sem, mert az a gyászmeghívó éppen László testvére, Mátyásnak királyi megválasztására esik; s fel lehetne tenni, hogy királyi parancs is szerepelhetne az exhumálás és újra temetés ügyében, mit, hogy a Gubernátor miért hallgat el? azt csak ő tudhatja, s talán a doktor, már tudja is. A kis pecsétéről, míg látatlanban sem szökött, de azt már tréfának is nevezhetném, hogy a Gubernátor rövid levelet „Ex caetera”-val végzi, s hogy az albai gyászünnepe napját, vagy napjait nem írja meg stb. Arra, hogy eme 1458. évi level eredetijét a Nagyszébenben levő „Szász-nemzeti levéltár” „ó r z i”: csak annyit mondok, hogy arról a legjobb szász tudósok, Teutsch G. D. és Müller Fr. szebeni super-intendensek nem tudnak semmit. Sőt ez utóbbi egyenesen tagadja, hogy Hunyadi László itteni Gyulafehérvárt lett volna eltemetve, így: Ladislaus Hunyadi ist in Ofen begraben. Sőt még Hunyadi János itteni eltemetéséről is azt írja: „di Behauptung ist . . . nicht erweislich. Lásd: Mittelalterl. Kunst Denkmale, Wien 1858., e cím alatt Kirchliche Baukunst des Romanischen Styles in Siebenbürgen. Ebből kivehető, hogy ők sem a krónikára, sem a gyász meghívóra nem adtak semmit. Aztán az Erdélyi Honismeretű egyet több mint hatvan évi oklevél kiadványai nem ismerik azt a Gubernatori meghívót: és Seben város levéltárnoka, Zimmermann Ferenc, a nemzeti levéltár alapos ismerőse, velem huzamos időn át nexusban és kontaktusban lévén, soha arról az 1458. évi meghívóról egy szót sem tett; és most általam egyenesen felkérve ama levél megtekintésére, azt felelte: ott olyan levél nincs!!

*

Utolsó szó a szamosújvári doktorhoz.

Longum iter per praecepta, breve et efficat per exempla. Egykor egy revendát ledobott pap, gyorsított léptekkel közeledett felém, egy budapesti vendéglő asztalánál. Örvendezett, hogy láthat; elmondotta, minő érdekes dolgokra és mondasokra emlékezik vissza az én papneveldéi Rectorátusom idejéből; előadta, hogy már ő a fővárosi postai takarékpénztárnál fizetéses számtiszt, stb. és letelepedett az én asztalom mellé. Én pedig felkeltem és ott hagytam őt. Így tehettem volna az ön engem leleplező, bármily jellegű, de mégis idegen csúsné cséplő „előfólatával” is, amit minden kihívás nélkül,

lehajós módjára . . . megerszített; mert rólam feltehető volna, hogy régtől fogva exunque ismerem; feltehető rólam, hogy nem kedvelem a Kameleon jellegű Proteus-nemzedeket, mely csak a könnyű megérthetést nézve, az elvekkel, (már t. i. nem a szabad elvekkel, de) a Krisztus papirendjének elveivel nem törődik. Ha én ön iránt elnézéssel lévén, soraira feleltem, ebből nem lesz és ne is legyen semmi haszna. Sőt engedje meg csodálkoznom afelett, hogy ön, a híres Z. féle irományos zsák öröklése után a világ előtt úgy akar feltűnni, mint az erdélyi egyházmegye történelmi forrásainak gyűjtője, úgy akar feltűnni, mint a hátba rugott Dioecesis történetírója és mer abban a tévedésben élni, hogy dolgozata közzétételében az erd. káptalan önnek pénzbeli segítséget is adhatna. No hát . . . csak várja. De csudálkozom afelett is, mekkora szemfogatást és köpenyeg lengetést kellett önnek kifejtetni, hogy az én kedves, sőt legkedvesebb emlékü tanítványom és kanonoktársam Bárány Lukács, szamosújvári főesperes-plebános, az általa ottan igen helyesen megállapított temptomi múzeum felügyeletét éppen Önre bízta . . . Sapienti Sat. Igaz mondás . . . nem ember szólás. Multa pax diligentiibus legem Christi, et non est illis scandalum . . . De „quibus rebus Deus offendetur . . . iudicem etiam ipsius milites offenduntur“.

B. A.

H I R E K.

— Személyzeti hírek. Főpásztorunk szombaton, okt. 23-án reggel az intézetek látogatására Székelyudvarhelyre utazott.

Csiky Lukács mechtarista atya erzsébetvárosi örm. szertartású adminisztrátornak. — Tóth László újművész Székelyudvarhelyre. — Bencze István Lupényba s. lelkésznek ki-nevezettek.

— Az Erdélyi Római Katolikus Irodalmi Társulat választmánya f. é. október hó 25-én, hétfőn délután 5 órakor a gyulafehérvári róm. kath. főgimnázium természetrajzi előadótermében rendezett gyűlést tartott, amelynek tárgya lapunk szerkesztőségének ügye volt. Sóthly Gyula felelős szerkesztőnk egészségi állapotára való hivatkozással a felelős szerkesztőségről lemondott, de a választmány egyhangulag azt határozta, hogy tovább folytassa munkáját, amíg az évi közgyűlés ez ügyben nem határoz, mert erre a választmány nem illetékes.

— **† Cordata nővér.** Néhány évvel

előtt hideg, téli időben a zárdá halottas kamrájában egy ifjú papnövendék koporsóját állottunk körül: egyszerű, kék ruha s egy rózsafüzér volt az ifjú halott disze, ékszere. Akkor is sokan voltunk a ravatal körül s mikor megboldogult Ujfalusi kanonok ajkán felelendült a halotti zsolozsma kezdete, zokogásba tört mindenki; nem volt senkije ennek az ifjú nagy léleknek, csak jó atya, a Főpásztor ment a koporsója után, egyedül, kalaplevegő, a rózsafüzért imádkozva . . . nem is olyan régen volt, de az emberek oly könnyen felednek . . . betemetik a sirt, a földfeletti sirdombot már a feledés emeli.

Hétfőn, 25-én reggel ugyanez a képisméltódott meg, csak a szereplők voltak mások. Fehérvárt 23-án reggel egy irtalmas nővér elhagyta apró növendékeit, a zárdá munkás csendjét, imádságos kápolnáját; tevékeny kezéből végre is kiesett a könyv s ő lehajította faradt fejét örök Mesterének lábaihoz.

Meghalt egy fogadalmas néne, fiatalon, 27 éves korában. A zárdá halottas kamrájában felravatalozták, összekulcsolt kezeit, nyugodt, fehér arcát szemfedővel betakarták s azután a ravalt, fehér fátolyát, ruháját, környékét hervadt, bánatos őszi virágocskákkal telezsörták. Minden olyan szomorú, olyan vigasztalan volt körülötte, csak az ő arca volt nyugodt, hófehér, kicsit mosolygó.

Sokan jöttek ravatalához s ott szájról-szájra adták, ki volt ő; egy igénytelen, szürke napszamos, a nyugtalan, szürke ismeretek után, tudás után vágyódó apró lelkek napszamosa, könyvvel kezében; ismeretlen, mint rendjének sok ezer más tagja; hat éven át tanított, életének, erejének még delen állott, — koszorút érdemelt; s azt hiszem, azt a tömérdek koszorút, csokrot, virágot, mellyel tanítványai elárasztották ravatalát s a kápolnát, ez a n a p s z á m o s kapta. Pedig volt ő más is; hosszú betegségét megnyugvással, türelemmel, angyali szelídséggel viselte. Ebből a betegségből csak a biztos halállal lehet szembenézni s ő életének kezdetéből, ifjúságtól nyugodtan, sőt vidáman nézett vele szembe; hős volt, koronát érdemelt, — s azt hiszem már meg is kapta az aureolát.

25-én reggel 9 órakor a zárdá igazgatója beszentelte a tetemet, azután a kápolnában helyezték el a koporsót s két oldalt a koszorúkat, csokrokat. Ártatlan kicsi növénykei nem is kaptak már helyet fehér virágaiknak, elővitték az oltár lépésőjéhez s oda tették le tiszta, kedves áldozatukat.

Tíz órakor Rák József szentmisét mondott teljes asszisztenciával. A temetési szertartást ugyancsak ő és a papnövendékek énekkara végezte.

Az új temetőbe temették; a gyász kíséretéhez nagyon sok ember csatlakozott az úton is. Igazán felemelő és megnyugtató volt ez a kegyelet; egy egyszerű szerzetes nővér koporsója után szomorú, esőre készülő időben piszkos úton hatalmas tömeg lépdel: főpapok, előkelő urak, városatyák, szegény, igénytelen emberek s az iskolás gyermekek száza.

Aztán leboacsajtották a koporsót a sirba . . . dübörögtek a hantok s mi ott állottunk meghatva, könyözve . . . ott állottunk . . . de meddig?

Ki tudja . . . ki tudja!

Bizonyos irigységgel néztem az eltűnő koporsóra: ahova az ment, ott nem faj semmi, ott nincs irigkedő, kárörvendő emberiség, ott csend, béke, tavasz, virág, verőfény, ünnepván örökre. Ebbe az örök ünnepebe lépett Cordata nővér s onnét nézi a mi küzdelmes életünket és — imádkozik értünk!

Egy szegény munkás öregasszony zokogva mondta nekem: „Azt a szegény édes anyát alig lehetett a sirtól elvezetni!” Szegény édes anya — boldog édes anya!

A mélyen tisztelt közönség közül (pedig) azok, akik jelenlétükkel az intézet gyászában osztozva, a temetésen megjelentek vagy az elhunyt nővér ravatalára koszorút helyeztek, fogadják ez úton is, a zárdá előjáróság legszíntébb köszönetét.

— Csak egy virágszálat. A mi ősi megyeházunkban, ahova leérkezik kilenc miniszterium, nyolcvanhat társörvényhatóság, ezer falú esippes és nagy csup ügye, ahol az akta gyári mennyiségben készül, a vármegye kurilis nyelvén, a közigazgatás nomenklaturájának szabványain: az ősi helyen ebben a napokban egy poetikus és minket megindító rendelet született.

Az alispán úr adta ki ezt a rendeletet a megye valamennyi főszolgabírájához s jellegje: c s a k e g y v i r á g s z á l a t! Azt mondja az

alispáni rendelet, hogy nemsokára virágokkal lesz ékes a temető s ha a kegyelet csak egy virágszállal köt kevesebbet a szeretet, a kegyelet koszorújába és ha csak egy mécsessel kevesebb fog égni a sírokon, ha ennek a mécsesnek, ha ennek a virágszállnak árát följánlják a tüdőbetegeknek: akkor száz meg száz emberi élet halódó mécsé pislog föl újra irgalmuk nyomán.

Ezt mondja a mi vármegyénk alispánja egy a főszolgabíró urakhoz intézett rendeletében. Mondja ezt alispánunk a belügyminiszter hívó szövegére. Mondja ezt a szegénysorsú tüdőbetegek érdekében.

A kérelem végig fog hangzani egész megyénkben!

Már halljuk is itt-ott, hogy az alispáni rendelet nagy visszhangot keltett. A szegénysorsú tüdőbetegeket buzgó József Szanatorium Egyesület száz gyűjtőtáskáján többet küldött vármegyénkbe. Ezeket a táskákat a főszolgabíró urak kérelmére irgalmas szívű uri hölgyek veszik kezükbe, sok megyebeli községünkben a községi előjáróság fog gyűjteni és e hó 30-án megindul vármegyénkben, valamint a többi vármegyében is országosra a gyűjtés, hogy összegyűjtsük több száz tüdőbetegek gyógyítására a szükséges összeget.

Mert tudnunk kell, hogy az országos gyűjtés eredményét, — melyből a mi vármegyénk oly lelkesen kiveszi részét, — arra fordítják, hogy több gyermek apák és anyák esedéklérését hallgatják meg és fölveszik őket a József Szanatoriumba, — ezenkívül az országos gyűjtés egy része az új, az Augustia Szanatorium építésére fog szolgálni.

Ezeket tudván, kinek szívében ne keltene visszhangot az egyesület esedéklérése: csak egy virágszállat!

Esdve kérünk minden embert, váltsa meg ezt a szent vámot nemzete dicsőségére, özvegyek, árvák, ügyefogyottak könyeinek fölszárítására.

Csak egy virágszállat!

Arról értesülünk, hogy városunkban is többen vállalkoztak az irgalmasság, az emberszeretet munkájára.

Keltek föl a szívekben a szánást, az irgalmat.

Csak egy virágszállat a szegénysorsú tüdőbetegek megmentésére.

— **Halalozás.** Lapunk zárta kor kaptuk a szomorú hírt, hogy B u s l i g József, a brassói róm. kath. főgimn. igazgatója okt. 26-án elhalálozott. R. i. p!

— **Tanári gyűlés.** Az erd. róm. kath. status tanárainak egyesülete november 19-én a kolozsvári róm. kath. főgimnáziumban közgyűlést tart. A gyűlés tárgyai a tanári világ figyelmét legújabbban érdeklő kérdések sorából vannak véve és úgy az előadók személyisége, mint a tételek érdekessége miatt szélesebb körben is figyelmet kelthetnek. A végleges tárgysorozat következőleg van megállapítva: 1. Elnöki megnyitó és évi jelentés. 2. A fizikai gyakorlatok a középiskolában, előadja T e r s z t y á n s z k y Sándor brassai tanár. 3. L ó k y Béla dr. A matematikai oktatás reformja. 4. R i e t l y Károly: Az énekantitás a középiskolában. 5. H o l l ó K. A rajztanításban külföldön szerzett tapasztalatok. 6. A Dent-fele módszer a latin nyelvi oktatásban és a Fodor-Szekely féle Liber Sexti ismertetése. Előadó F a z e k a s Gáspár udvarhelyi tanár. 7. Indítványok, javaslatok. 8. Tisztújítás.

— **Gyászrovat.** Csíkszentmártoni Dr. Boeckor Oszkár Háromszék várm. nyug. aljegyzője, Háromszék törvényhatóságának bizottsági és a kolozsvári róm. kath. egyház képviselőtestületének tagja, 1909. október 18-án 46 éves korában, 11 évi boldog házasság és a haladóklok szentsegeinek átjatos felvétele után munkás élete délen jobbletre szenderült. Elkötözött kedvesünk nagytratóró munkássággal 20 évig szol-

gálta Háromszék megyét s nyugdíjazása után is a tudomány szolgálatában embertársai jólétének munkálásán s családjá boldogításán munkálkodva végezte be tevékeny munkás életét.

— **Tanulmányi kirándulás**on járt okt. 24-én a központban a szászvárosi református kollegium több mint száz tanulója hat tanár vezetésével. Megtekintették a székesegyházat, a múzeumot, a Bathyán könyvtárt. Itt a könyvtárör igen alkalmasan említette meg, hogy a protestánsok elődjei tisztelték a Boldogságos Szűzet, amint azt a könyvtárban lévő kancionáléjük számos éneke igazolja, amelyeket nekik be is mutatott. Szerintünk az ifjaknak igen szabad volt a viselkedése, midőn az utcákon szivarozgáltak, ami a diákmeisternek sem nem illelmedés, sem nem egészenes dolog.

— **Ötvenéves jubileum.** Az E r d é l y i M u z e u m - E g y e s ű l e t ez év őszén ünnepli alapításának 50 éves fordulóját. Ez alkalommal úgy saját érdekeben, mint a magyar köznevelődés javára egyaránt indokolt, hogy a művelt magyar közönség figyelmét nagyjelentőségű működésére ráirányítsuk.

— **Az erettség vizsgálatok megszüntetése.** A vallás és közoktatásügyi miniszternek egyik igen fontos elhatározása az, amely a felső kereskedelmi iskolák erettség vizsgálatainak eltörlésére vonatkozik. A közoktatásügyi miniszterrel egyetértően kimondotta, hogy a felső kereskedelmi iskolák három éves tanfolyamát négyévesre változtatja, de egyszersmind megszünteti ezekben az iskolákban az erettség vizsgálatot.

— **Sokat mondó feliratok.** Nemrég kerültek a következő feliratok a brassói r. k. templom összes gyóntatószékére: „Meghalatsz, jöjj mentés meg lelkeidet.” Mily találóan és egyuttal figyelmeztően szól ez a felirat a bűnösnek, hogy hívogatta őt a gyóntatószékhez! A templom bejáratánál azonban olvassuk a gyöngéd szemrehányást: „Már megint elkéstél?” Az azoknak szól, akik a szentbeszédre és szentmisére későn jönnek. Rövid, de sokat mondó feliratok!

— **Harang és zászlószentesítés Csikmindszenten.** Kedves kis ünnepségnék voltak tanni azok, akik múlt vasárnap (folyó hó 17-én) d. u. 1/23 órakor Mindszenten voltak. Ekkor szentesítte fel ugyanis lelkes beszéd kíséretében H o s s z ú Ferenc ker. főesperes a szomszéd papság segédletével a közbirtokosság költségén beszerzett 3 drb. új harangot és nagy 4 drb. zászlót a helybeli hívek és a környékből számos összejötteknek élénk részvétele mellett. A harangok a jóhírű Hónig F. aradi cégtől valók. Itt jegyezzük meg, hogy a hitközség nagy prudenciával párosult tevékeny plébánosa csak nehány hettel ezelőtt festette ki az Úr házat s hogy a faradhatatlan lelkipásztor eddigi művere a koronát is föltehesse, új harangokat szereztetett be, megmutatván mindezen tényei által, hogy okkal-moddal mit nem vihet ki még e sívár, önző világban is hívei között egy bölcs lelkiaity. Természetesen elismerés illeti az egyháztanácsot és a községi előjáróságot is a fenti vívmányokért.

— **Nyáradremetei** kath. népszövetség folyó hó 17-én rendkívül nepes gyűlést tartott, melyen a helyi igazgató és K o v á t s Pongrác k-tanító beszéltek. A lelkesedés igen nagy. A tagok száma: 120; de még sok sok tagra lehet számítani.

— **Székelyvárságon** (Údvarh. m.) október 17-én vasárnap délután a templomtéren népszövetségi alakuló gyűlés volt B o c h k o r László lelkes elnöke alatt. Elnök lelkes megnyitó szavai után B a k ó Antal tanító a népszövetség szükségességét, O l á h Jakab pedig a népszövetség szervezetét és működését ismertették. Elnöklő lelkes buzdító szavaira lelkes hangulatban 34-en lettek népszövetségi tagok. A közönség eltette a Népszövetséget, osztott szét. Több tagra van kilátás.

— **Körösbányán** október 24-én tartották meg a Sajtóvasárnapot a keresztényellenes sajtó lélekölő hatásait fejtegető beszédekkel s a kath. sajtó egyesület részére eszközölt gyűjtéssel, a melynek eredménye — 15 korona — beküldött a Sajtó Egyesületnek.

— **Vasárnap Csíkszenttamason.** Ma, midőn a szegény néppel elhíthetik, hogy a vasárnap is csak olyan nap, mint a többi, vagy legfeljebb csak abban különbözik, hogy e napon elszámolunk, s a heti keresményt megisszuk, felhangzott ismét a kath. népszövetség szava. Igaz itt is számolunk, de nem a mai világ állása szerint, hanem a jövő világ kívánalmái szerint. Szent mise után a faradhatatlan jó agitátor urak, a csíkszentmártoni vasúti állomástól banderímos menettel vonultak a templom melletti térre, hol B á l i n t Lajos kerületi főesperes meggyőzőleg szólott a kath. Népszövetség kiterjesztésének szükségéről. Azután Z s ö g ö n Zoltán, a nála szokott, könnyed, értelmes előadással, a dicső múlt s a szomorú jelenről, melyet csak a kath. népszövetség képes ismét boldoggá tenni. K o v á c s András a kath. Népszövetség szervezetét fejtegette, B á l i n t Lajos főesperes bezáró beszéde után a helybeli lelkes mondott köszönetet az agitátor uraknak s hívta meg őket egy szerény ebédre, melynek elfogyasztása után díszes kocsisorban vonultak át Csíkszentdomokosra, hogy ott is folytassák apostolkodásukat.

— **Közönetnyilvánítás.** Szegény híveim nevében is halás köszönetet mondok H á h n Károly segesvári vm. hivatalnok úrnak egy gyönyörű szönyeg, — s S z a b ő Erzi kisasszony öröstoronyi lakósnak egy remek antipedium ajándékozásáért. Isten fizesse meg! Sárpaták, 1909. okt. 23. P o p p József, plébános.

— **Naptár vásár.** Igen, megkezdődtek a naptár vásárlások. Van miben válogatni, tele a piac minden felé. Hanem, hogy a sok lom között nem találjuk meg a jót, az is bizonyos. Pedig van bőven. Ilyen pl. a kath. Népszövetség naptára. Majdnem kétszer akkora terjedelemben jelent meg, mint a megelőző évben, praktikus összeállításban, gazdag tartalommal. V á r o s y Gyula, K i n c s, S z e p e s s y, H a r s á n y i, T a r e z a i, D o m o n k o s stb. nevei elég biztosíték a tartalomra nézve. Bátran megveheti a művelt ember ép úgy, mint a legegyszerűbb falusi; mindenki talál benne magának valót. Különösen a lelkeskedő papság figyelmét hívjuk fel rá. Ahol a Kath. Népszövetség még eddig nem volt megalakítható, sokat lehetne tenni érdekében, ennek a naptárnak terjesztésével. Megrendelhető a Kath. Népszövetség irodájában Budapest, IV., Ferenciek tere 7. Ha már naptárt veszünk, vegyünk tisztességest. Már pedig veszünk, mert „minden keresztény ember asztalán meg kell legyen a kalendárium és a szt. Biblia.”

— **Írásos munkások alkalmazása.** A kereskedelmi miniszter körrendeletet intézett az ország összes városi és megyei törvényhatóságaihoz, melyben a földmiveltésügyi miniszter megkeresése alapján felhívja őket, hogy utépítések-nél első sorban az inasok munkások alkalmazásáról gondoskodják. Az idén ugyanis nagyon sok aratási munkás maradt kereset nélkül, s hogy ezeket akik a munkáknál igen jól alkalmazhatók, foglalkozathassák, utasítja a miniszter a városokat és megyéket, hogy az ilyen munkák mielőbb megkezdessenek.

— **A „csuhások.”** Nincs kaszt a világon s nincs foglalkozás, melyet annyira gyűlölet, támadás érne, mint a papságot. Minden oldalról kikezdi őket. Üldöztetésük divattá vált már, úgy az eszeveszett esőcselek, mint a „művelt” osztály részéről. No meg a sajtó sem az utolsó. Sőt talán ezt kellett volna első helyen említe-

nünk. Pedig ahol ezt tették, ahol kiüldöztek a papokat, szerzeteseket, apácákat, mint Franciaországban, ott is be kell látniok, hogy mi a papság egy ország kulturájában. Ezt mutatja ez a statisztika is, mely egyik francia lapban látott napvilágot a szerzetesek és apácák kiűzetésének egy éves évfordulója alkalomával. Lassuk adatait: 1. A kiűzött Szt. Vincéről nevezett irgalmas apácák kiűzetésük előtt való esztendőben a népkönyhában kiosztottak 2.500.000 adag táplálékot; 576.000 esetben beteget látogattak; 5.000.000 esetben hívtak szegény betegekhez orvost és szülésznőt ingyen; gondoztak 12.000 aggot, 11.000 talált gyermeket neveltek, árvaházakban 30.000 árvát gondoztak, iskoláikban 183.000 tanítottak. Mindezt egyetlen év alatt. És ez Franciaországnak egy garasba sem került. 2. A francia iskolatestvérek egy év alatt vezettek 20.009 iskolát 500.000 gyermekkel. Árvaházakban és süketnéma intézetekben 322.000 növendéket gondoztak. Franciaország külföldi gyarmataiban 315 iskolában 120.000 tanuló neveltek. Dehát ezek „csuhások” voltak. Kiűzték őket. S ezzel az iskolákat át kellett venni az államnak, ami a polgároka kézzé 405.000.000 frank adót jelentett. Csak maga Páris városa 200 millió évi építési terhet és évi 40 millió kiadást kénytelen magára vállalni a katolikus iskolák bezárásával. S a francia papok, szerzetesek, apácák mögött nem maradnak el a magyar papok, szerzetesek és apácák sem a jövővesben. Azok is százezrekkel tesznek jót; milliókat és milliókat spórolnak az állam polgárainak, hogy 25.000 népiskolát, 110 középiskolát és sok kórházat és menházat tartanak fenn. De hát azért csak üsd a csuhást, ezt mondja minden szocialista és firkonc gyerek.

— **Kiss szereneseje nagy!** A magy. kir. szab. osztályosorszátek esütörtöki befejező huzásán a 600.000 koronás főnyereményt a 96071 számú %s-ban eladott sorsjeggyel ismét a hírneves K i s s Károly és Társa bank részv. társaság (Budapest, Kossuth Lajos u. 13.) szerencsés vevői nyerték, hol immár negyedszer nyerték meg a 600.000 koronás főnyereményt, nem hiába mondja a közmondás: „Kiss szereneseje nagy!”

— **Korai mákvirágok.** Székelyszentkirály községből Bodó Ignác fia Antal, ifj. László János Imre nevű fia, akik 13—14 éves gyermekek, minap egy Zetelakáról Oroshelybe vándorló drótostót fűeskat az uton megtámadtak, azt össze-visszaverték s a fúnal levő 14 korona kézpénzt elrabolták. Majd a pástorkodó gyermekek a szegény drótos fiura kutyákat uszítottak és azt összemaratták s a mezőn így ott hagyva, elfutottak. Szóval a legbrutálisabb módon bántak el a védtelen vándorló drótostófiával, kit aztán később az erdőből haza siető két asszony talált meg és a körjegyzőhöz vezették. Elekes körjegyző a nyomozást azonnal megindította.

Misszió Brassóban.

A kegyelemnek, az újjászületésnek napjai voltak ránk nézve okt. 10—17-ig.

P. J á m b o r, P. V a r g a és P. M e t z g e r jézustársasági atyák missziót tartottak.

A program a következő volt:

Október 10 én d. e. 10 órakor volt az atyák bevezetése és első szt. beszéd.

Október 10-től mindennap d. e. 9 órakor és este 7 órakor magyar szt. beszéd, d. u. 4 órakor német szt. beszéd.

Szebbnél-szebb prédikációk hangzottak el, mely megrendítő igazságokról volt szó, mint pl. az ember végelejáról, a lélek halhatatlanságáról, a bűnről, halálról, pokolról, szent gyónásról, az Oltárszentségről, házasságról, Mária-kultuszról, szentmishellatásról, stb.

Volt is ám hallgatóság!

A templom zsúfolásig megtelt minden egyes szt. beszédre, még a szentély hideg kővezetere az oltár lépcsőire ültek és hallgatták a szónok lelkes szavait.

Úgy képzeltem magamnak az ezek számát, akik Krisztus gyönyörű hegyi beszédjét a nyolc boldogságról hallgatták.

Nemesak katolikusok voltak jelen, hanem

protestánsok, sőt zsidók is tartoztak a szónokok rendes, állandó hallgatói közé.

Es a gyónatószékek!

Megrohanták a töredelem itélőszékét, reggel 5 órától kezdve késő estig folytak a gyónatások.

Két fenyőponya volt e misszióknak: az eucharisztikus körmenet, melyet október 14-én tartottak és a Mária-ünnepely október 16-án.

Mit mondják az elsőről?

Azt leírni nem lehet, azt látni kellett!

A körmenet kezdete este negyednyolcra volt jelezve, de már szürkületkor gyűltek az emberek. P. V a r g a magas szárnyalású beszéde után megindult a processzió. A gimnáziumi ifjuság a díszszalóval, az élén égő gyertyákkal. Azután következett a városi zenekar és a lobogók után a híveknek beláthatatlanul hosszú sora. Mind szép négyesével mentek, égő gyertyák a kezükben és az Oltárszentségről szóló himnuszokat énekelve. A hívek után következtek az iskolás fiúk és leányok, majd a fehérruhás koszos leányoknak gyönyörű raja. Díszes mennyezet alatt Máthé István kerületi esperes hordozta a legmélt. Oltárszentséget nagy segédlettel, hiszen ott volt még a vidéki papság is. A mennyezet után következett a híveknek beláthatatlanul hosszú sora, mind égő gyertyákkal a kezükben. Legalább ötezer ember vett részt a körmenetben, még pedig páratlan csend és rend mellett, hiszen nyoma se volt a szokásos körmeneti rendtelenségnek, lármának és nevetelésnek! Ily körmenetet még nem láttak a brassaiak, azt elismerték a másvallásúak is és a hívek közül sokan mondták: „Ha a püspök úr ezt láthatna volna, hogy örvendett volna!”

Bizony örömet okozott volna neki is, mert imponáns megnyilatkozása volt ez a katolikus öntudatnak!

De ép oly fényesen sikerült a Mária-ünnepely is, mely inkább házias jellegű volt. Megmutatták a brassaiak, hogy szeretik a mi égi Anyánkat és hőldolnak neki.

A templom zsúfolásig megtelt és midőn a menyegzős ruhában öltözött leánykák és a kongregánisták körmenetben szép Mária-szobrot vittek és a nép hőldolatának adott kifejezést: akkor lehetett látni, hogy a Mária-kultusz még nem halt ki egészen a nép szívében.

Teljes bücsival járó áldás feladása, a tárgyak benedikálása és a már felállított missziókeresztre történt évszám felszegezésével véget ért a misszió Brassóban.

Valóban a kegyelem és megtérés napjai voltak azok és a misszió szép eredménnyel járt, hiszen eddig is 34 pár, mely eddig vad-házasságban vagy csak polgári házasságban éltek, jelentkeztek a plehánián, hogy törvényes házasságot köthessenek és a protestánsok közül többen tértek vissza az anyaszentegyház kebelébe.

Bárcsak minél maradandóbb lenne a jól sikerült misszió hatása, hogy a jó időben hintett mag terebélyes fává nőjjon.

Arról a szekularizációról.

Hajdúmege ismert köriratával labdázna a vármegyék. Talán eljut majd Pestig is, mint az a bizonyos máramarosi zsidó. — ha t. i. kibírja — a derekának a töve.

Azonban ne tréfálkozzunk. Nagy kíváncsisággal vártam, hogy minő határozatot hoznak az erdélyi vármegyék.

Nem ok nélkül.

Mert lám: egy rókáról két bőrt nyuzni nem illik, nem is lehet. Márpedig, ha minket, erdélyi pápistákat akarnának a derek hajduk megkopasztani, akkor csakugyan arra a második bőrunkre kerülne a sor, amelyet a magunk szenvedési közepette a magunk húsából elvesztettünk, mivelhogy a régi irhát, amely részben királyi adományokból nőtt, — régesrég lezuhattak rólunk kálmánista atyáncfiai és el is deherdálták more patrio ugyannyira, hogy most a mindenható államtól kénytelenek kegyelemorzszákat kunyorálni, nehogy ehen vesszenek!

De tartunk sort!

Fogarasmegye a más vármegyék köntörfalazó indokolásait sújtó férfias bátorsággal úgy indokolta meg Hajdúmege gonosz felhívását elutasító határozatát, hogy kimondotta a világos és tárgyilagos igazságot, vagyis azt, hogy amit Hajdúmege kíván, az csakis a hatalmi erőszak tud lenni, amely a jogállamot szükségszereülleg önmagával hozná ellentétbe, mivel az állam elsőrendű feladata a természetes és szerzetelt cifa katonát, azt a tömérdek beamterter stb. az adózó polgárok keserves pénzén azért tartják, hogy az ország területe, a polgárok élete, ingó és ingatlan birtoka és erkölcsi javaik, családi bekéjük s a társadalmi élet nyugodt folyása biztosítva legyen.

Egy vármegyei törvényhatóság tehát csakis így beszélhet. Annnyira természetes ez, hogy esodálnunk kell, hogy a hazai sok és nagy törvényhatóságnak ezt a kis Fogarastól kell megtanulnia.

Amikor azonban Fogarasmegye klasszikusan férfias és ősmagyar jogtiszeletről tanuskodó gavallores állásfoglalását e lapok hasábjain érdeme szerint méltányoljuk: felhívjuk mindazokat, kiknek a vármegyék állandó választmányában vagy a közzgyűlésen szavuk van, hogy ha ez a dolog szönyegre kerül, még egy más és pedig s p e c i á l i s e r d é l y i szempontot juttassanak érvényre.

Es ez az, hogy Erdélyben már volt egyszer szekularizáció, amely nemcsak a kath. egyházat fosztotta ki, de az államnak is kárára volt, az erdélyi magyarságot pedig erkölcsileg, számbelileg és anyagilag is tönkre tette.

Erdélyben volt valaha régen olyan egyházi v a g y o n i s, amely r é s z b e n királyi alapításokból is keletkezett, — de p. o. Beke Antal nagy szorgalommal felkutató hiteles levéltári adataiból láttam, hogy a régi erdélyi püspökök sok ingatlant vétel útján szereztek meg a püspökségnek.

Tudvalevő dolog pedig, hogy az 1556. évi százszebi országgyűlés, azután, hogy Bornemissza Pál püspököt márkiüldöztek, kimondotta, hogy az erdélyi püspökség összes ingó és ingatlan javai, de meg a hasonlívazeti jogai is (mint p. o. a dézmaszedés) s z e k u l a r i z á l t a t n a k, vagyis az erdélyi fejedelmi kincstár tulajdonába mennek át. Ezt a hatalmi tényt de facto teljesen végre is hajtották; hogy milyen dühöngő brutalitással, arra szintén érdekes adatokat gyűjtött Beke, de az most nem tartozik ennek a cikkelynek a keretébe.

A mai erdélyi egyházmegyében tehát nincsen 1556. óta olyan egyházi vagyon, amelyre még az Agoston-fele szabaddkőműves logikával is rá lehetne fogni néminemű állami eredetet. Ami van, az inde ab 1556. az erdélyi kath. ösők és hívek hitbéli buzgóságából keletkezett magán alapítás és olyan sérthetetlen magán tulajdon, mint akár a Debrecen város tulajdonát képező Hortobágy.

Nem kivétel ez alól az ujonnan alapított erdélyi püspökségnek adományozott földbirtok sem; nem pedig azért, mert a kir. kincstár ezen földbirtok akkori értékét hivatalosan felbecsülte s azon a címen, hogy a törökök kiűzése, a sok felszabadító háború költségei, a vár építése stb. tetemes kiadást okoztak az államnak, ezek rekompensációja fejében az adományozott birtok értékét hosszú amortizációk alakjában ugyan, de tényleg és valósággal m e g f i z e t t e t t e.

A püspökség ingatlan vagyona tehát épp olyan magántulajdon, mint p. o. a mercyfalvi svábok határa, akik azt ugyanily módon szereztek meg a kincstártól a török kiűzetése után,

vagy az a kinstári föld, amit Darányi parcelláz ki a csángóknak.

Arról se tessék megfeledkezni, hogy a régi erdélyi törvények a négy recepta religio minden jogát s így a tulajdonjogát is egykép, és egyformán és együtt védik, és hogy úgy az 1848. évi mint az 1868. évi unió-nál is törvényben világosan ki van mondva, hogy Erdély területén a bevett vallások minden szerzett jogai fenntartandók. Az erdélyi bevett vallások tulajdonjoga pedig mindig a legteljesebb magánjog természetével bír.

Itt most már nem lehet több szekularizálni; csak lopni és rabolni lehetne.

Nem fog azonban ártani az sem, ha szét-nézünk egy kissé abban az irányban, hogy mi-cso-da nagy haszonnal járt a szekularizáció Erdélyben.

Hát kérem: Kenyértő (Felkenyér) községgel in illo tempore sokszor volt baja az erdélyi püspöknek, hogy miért, az most nem tartozik ide.

Csak azért hoztuk fel, mert akkoriban az tiszta magyar és nagy katolikus község volt. Tessék most elmenni oda és — magyart keresni.

De az egész nagy Kenyérmező, a Marosmente végig, Hunyadmegye, le és fel a Sztrigy-völgyén — magyar volt. (Nagy Lajos király Hátszegről királyi rendeletet adott ki!) A Marosvölgye föl Vasárhelyig, „Mezőség, Tordavideke,“ Bányavidék, a két Küküllő-mente tiszta magyar volt. Volt — a d d i g a m i g k a t h o l i k u s volt. Mert Szechy és a többi püspökök a z é r t gyarapították az egyházi vagyonot, hogy azt a kath. hívő nép javára fordítsák.

Ez pedig magyar volt, mert aki erre felé akkortájt nem volt katolikus, az magyar sem volt.

Hát hiszen jött a reformáció és nyomában 1556. évtizedben a szekularizáció.

Mindakettőnek a nyomában pedig az el-koldusodás és az eloláhosodás. Imhol itt van a szemünk előtt egyik is, másik is, — és tessék a felsorolt vidékeken végig sétálni és magyar népet keresni.

(Vége köv.)

C S A R N O K.

Egyházmegyénk tíz éve.

1898.—1908.

Közlő: **Censor.**

(Folytatás.)

A s z e n t e l m é n y e k n é l, temetés, avatás, buzszentelésnél stb. merül fel az a másik kérdés: mit kíván a liturgia egysége? Feltétlenül kívánja-e a latin nyelv használatát? És szabad-e figyelemmel lenni a nép ragaszkodására a magyar nyelvű temetéshez, avatáshoz, buzszenteléshez stb. . . ?

A liturgia egységét illetően úgy vélem, az egység lényege abban áll, hogy ugyanazok a liturgikus cselekmények ugyanazon módon, ugyanazon értelmű és fogalmú szavakkal végeztesse, amint a római rituale tartalmazza. Tehát ferdités nélkül és nem holmi kétes származású zűgfizetkekből, hanem egyházmegyeileg előírandó liturgikus könyvből. Az egység lényegéhez ekkép nem tartom feltétlenül hozzátartozónak a latin nyelvet.

Igen ám! De hát a római ritus nyelve a latin és ha a szentségeknél a római rituale nyelvvel érveltünk, miért változik itt egyszerre a logika, miért cserélgetjük a bundát? Egyszerűen azért, mert a szentségek a lélekbe atömlő

isteni megszentelő kegyelem csatornái, s ha a csatorna csak egy fontos szó miatt is léket kapott, nem ömlik az isteni kegyelem a lélekbe. A nyelvbéli egyöntetűsége kivül tehát dogmatikai szempontok, s a lelkek javával szemben fennálló kötelesség vezeték az egyházat, amiért a szentségek latin nyelvét oly feltétlenül őrzi.

E dogmatikai és üdvösségi szempontok azonban a szentelmenyek nyelvével nem állnak ily szerves viszonyban.

Arról sincs tudomásom, hogy a szentelmenyeknél a nép nyelvének cum grano salis használatát a szentszék valamely kategorikus imperatívusza tiltaná, csupán általános természetű utasításokról, a latin nyelv általános használatát feltételező intézkedésekről tudok, de oly tiltó rendeletről, mely a szentelmenyeknél a nép nyelvét teljesen kizárná, nincs tudomásom. Ha van ilyen, úgy a kérdés többé nem vitás, aki tudja e tilalmat, egyszerűen közölje és akkor „Roma locuta, causa finita“.

Addig azonban lehet a kérdés felől elméldeni. Megfontolást tárgyát képezheti tehát, hogy miután a szentelmenyek latin nyelvét sem az egység nem kívánja feltétlenül, sem dogmatikai és üdvösségi szempontok nem sürgetik, ki kell-e teljesen zárni a nép nyelvét a szertartás-könyvből? Továbbá mivel tagadhatlanul nagy fontosságú dolog, hogy a ritus ugyanazon egyházmegyében teljesen egyforma, egyöntetű legyen mindenhol, hogyan lehetne ezt jól rendezni, ha nem zárjuk ki a nép nyelvét? Mely szentelmenyeket lehetne a nép nyelven is tartani s melyeket nem?

A feltett kérdésekre feleletem a következő: Mindenik szentelmenyi cselekménynél, melyet a pap a templomban, vagy valamely oltárnál (az Úrnap-i körmenet oltárainál) végez, a latin nyelv használendő. (A keresztjáró napok könyörgései, gyertya-, palma-, hamu-, vízszentelés, nagyheti, nagyszombati, pünködszombati szertartások stb.); annál pedig, melyet a templomban kívül és nem oltárnál végez (temetés*), buzszentelés, körmenetek stb.) használhatja a nép nyelvét is. A mikor pedig a néppel együtt imádkozik (litániák) vagy énekel, használja a néppel. A szerkesztendő vecsernyekönyvben tehát ezek legyenek meg magyar, német és ha szükség, tót nyelven is.

Rituale gyanánt pedig, ha mi nem adhatunk ki saját új rituálét, tartsuk meg a kalocsait, nemcsak azért, mert suffragandusa vagyunk az érseki megyének, hanem azért is, mivel legjobban megfelel viszonyainknak, a plébániák túlnyomó részében már is használják s ekkép kötelezővé tétele még a legkevesebb háborúságot idézné elő. Előnyeit Forster a „Püspökmegyei zsinat“-ban oly pompásan igazolta, hogy én annál külömböket nem hozhatnék fel, utalok tehát oda.

Szerkesztői üzenetek.

K. G. Helyt. Ön azt kérdi, hogy a magyar katolicizmus nagynevű vezérének, Gróf Zichy Nándor önmagának 80-ik születésnapja alkalmából kifejező-hódolatot városunkban a kath. népszövetség és e hódolat kifejezésének a módja megfelelő lesz-e a nagy férfi érdemeinek s annak a mély tisztelőnek, melyet iránta lelkünkben érzünk? Megnyugtathatjuk, hogy értesülésünk szerint nov. 14-ike körül nagy népszövetségi gyűlés lesz városunkban, melynek előkészítésén már most fáradoznak, s valószínű, hogy az összes népszö-

* Exkuzálom kell magam a Szerkesztő úrnál, amiért ennyire nem háza beszélek. Parochiámban ugyanis a temetés is latin. Amde egy cikkirő nem magát, hanem az egyetemet kell, hogy nézze. Meg aztán nem is lakván a székhelyföldön, könnyű volt a latin szertartást egy császárúrgással bevezetni.

vetségi főkök, ugyanígy intézkednek. Ez a gyűlés mindenre foglalkozni fog e kérdéssel. Egyébként örvendünk, hogy a közönség köréből illyenmi buzdítás hangjait hallhatjuk.

Székelfalva. Sziveskedjék írni, rákérül a sor. Cikkük visszaküldésére nem vállalkozunk.

Kölozsvár. Cs. I. I. Csak tovább és sűrűn!

Levél. Helyben. Bocsnát, de csak a jövő számban lesz helye; ilyen irányut máskor is kérek.

Szil . . . Faragó. Ne mindig az atyafiakkal foglalkozunk; van nekünk elég szép, nemes, felemelő tárgyunk.

Hu—. Egyet alszunk a cikkre, én semmi tanácsot nem tudok adni; a fővárosi lapoknál kellene próbálkozni. A naptárral foglalkozni óhajunk. A kép megy vissza. Most egy sem jön; a stilusa kissé . . . Üdvözlét.

P á l y á z a t.

A **gyergyóremetei** róm. kath fő-kántori állásra az egyháztanács újból pályázatot hirdet.

Javadalma: 1. Évi 1000 korona fizetés pénzképeből. 2. Stola és misedij illetmény átlagos számítás szerint évenként 400 korona. 3. 10 hold tagosított első osztályú birtok, mely 300—400 koronát jövedelmez. 4. Az arányosítással jutott 16 hold fenőy erdőknek az erdészeti hivatal által engedélyezendő használat. 5. Jó lakás gazdasági épületekkel és veterányes kertekkel.

Kötelessége: 1. Az összes kántori teendőknél jól végzett teljesítése. 2. Az állami iskolában, a hitoktató akadályoztatása esetén, a hittan tanítása. 3. Az állami iskolában heti egy óra alatt, ugyszintén az ifjúsággal is alkalmas időben az egyházi énekek betanítása.

Pályázhatnak okleveles kántorok, kik feddhetetlen életűek, a kántori teendők végzésében kelő gyakorlattal és jó éneklő képességgel bírnak.

A pályázók tartoznak saját költségeiken folyó év november 21-én délelőtt nagymise alatt, s végzetével a külön kántori próbában is résztvenni. A pályázatok november 14-ig kelően fölszerelve a lelkesi hivatal címére beküldendők.

Gyergyóremete, u. p. Ditrő (Csikmegye) 1909. október 23-án.

Az egyháztanács.

A **máréfalvai** (Udvarhelymegye) róm. kath. kántori és III-ik osztály tanítói állásra az iskolaszék október hó 31-ig pályázatot hirdet.

Javadalom: a) a hitközség pénztárából kepe címen pénztértéken 600—670 kor. b) tandíjből 48 kor. c) birtokjövdelem 50—100 kor. d) alapokból 35 kor. S2 fill. e) stolából 100 kor. f) államsegélyből 350 kor. s arra jogosultaknak korpótlék; g) 3 szobás lakás, nyári konyha, gazdasági épületek és veteményes kert.

Kötelességek: a három tanerővel ellátott iskolánál a tankötelesek egyik csoportjának s az ismétlőknek a rá eső órákban való oktatása; b) a kántori teendők végzése kántor kíségetésével, a népnek az egyházi énekekben való oktatása; falkola esetleg veteményes kert kezelése. Ez utóbbiért jövdelem része kezelőt illeti. Kántori próba október 24. és 31.-én lesz. Megjelenők előnyben részesülnek.

Máréfalva, (u. p. Székelyudvarhely) 1909. október 12-én.

György Lázár,
lelkész, iskolaszéki elnök.

ALAPÍTTATOTT 1848-BAN.

ALAPÍTTATOTT 1848-BAN.

Melczer Gusztáv

viaszgyertya, szappangyára NAGYSZEBENBEN.

Ajánlja elismert legjobb temp-
lomi gyertyáit minden kívánt
nagyságban viaszból, stearin-
ból és ceresinből.

Számos elismerő levéllel rendelkezik.

Kedvező fizetési feltételek.

Bérmálási lapok, Bérmáltak anyakönyve,

A bérmálás szentségének -
szertartása s minden más egy-
házi hivatalos nyomtatványok
nagy készletben kaphatók:

Papp György

könyvnyomdájában

GYULAFEHÉRVÁRT.

Alapított 1840-ben.
1890-ben állami ezüst-
éremmel kitüntetve. . .

Hönig Frigyes

cs. és kir. szabadalmazott
haranggyár, ARAD,
Rakóczy-utca 11-28.

Ajánlja a hangoknak elő-
revaló meghatározásával

**saját találmányú cs. és kir. sza-
badalmazott harangjait**, melyekkel
igen tetemes súly és armetakarítás éretik ei-
p. u. egy ilyen szabadalmazott 260 klg. súlyu
harang hangja egy más régebbi szerkezetű 460
klg. harang hangjával egyenlő.

**A legújabb ingó rendszerű for-
gatható vasharang felszerelést**, melyek,
a tornyot nem rázkódtatják, járásuk oly könnyű-
nyed, hogy egy gyermek is több harangot
huzhat egyszerre.

Régi harangoknak ilyen forgatható könnyen huz-
ható vasszereléste való átalakítását, — repedt haran-
goknak újraváló ontését vagy csekély felülízetés
mellett való becserélését.

Tuzmentes és szilárd vasharang-állványokat.

Több évi szavatolás. Kedvező fizetési feltételek.

Képes árlapot és költségvetést díjmentesen küld.

FLEISCHER JÁNOS

(Keresztény katolikus cég)
egyházi ruha és reverenda-szabó
PÉCS, Ferenciek-u. 9.

Evek hosszú gyakorlata képesít a legjobb
szabású, minőségű és finoman kidolgozott **re-
verndák és címádák, papi civil öltönyök**
előállítására.

Üzletemet első sorban

Egyházi ruhák

készítésére rendeztem be. **Mindennemű egy-
házi ruhák**: casulák, pluvialék, velumok, bal-
dachinumok, minisztráns ruhák, zászlók, lobogók,
karingek, álbák, kehelyruhák stb. készíttetnek.

Nem kell sem Budapestre, sem Bécsbe menni.
Üzletem **versenyképes** minden pesti vagy bécsi
céggel úgy **szabászat, mint ár és minőség**
tekintetében. Tessék meggyőződni róla.

Egyházi ruhák javítása olcsón és jól
eszközöltelek.

! Költségvetés, árjegyzék ingyen. !
— Személyesen is megjelenek — !